

ALTERNATIVNÍ A AUGMENATIVNÍ KOMUNIKACE

U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Systemy AAK

- Všechny prostředky, které umožňují komunikovat jinak a lépe než přirozenými prostředky – pokud je jejich funkce omezena nebo zcela chybí
- Kompenzace anebo nahrazení závažného narušení komunikační schopnosti
- Využití v expresivní i receptivní úrovni

VYMEZENÍ AAK

alternativní komunikace

- závažné formy narušené komunikační schopnosti
- výrazné narušení verbální komunikace
- **náhrada** mluvené řeči

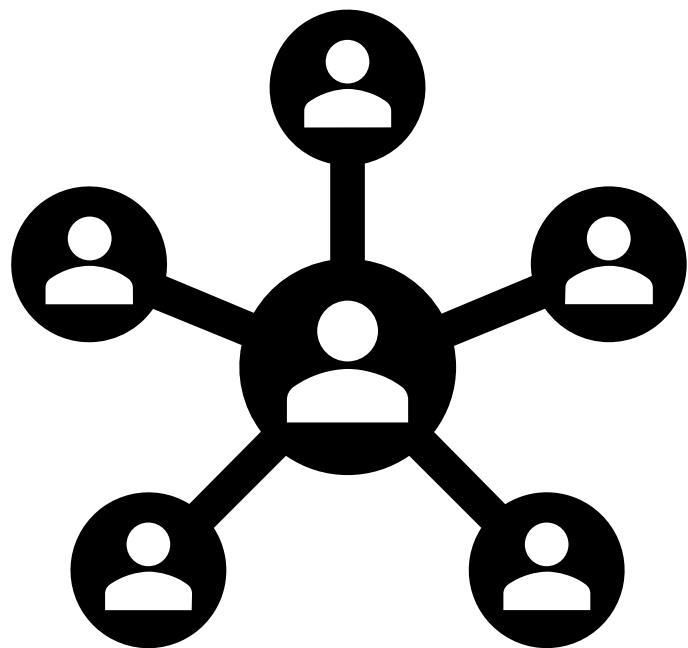
augmentativní komunikace

- podpora již existujících komunikačních možností a schopností
- rozšířená na adekvátní úroveň – záleží na potřebách klienta

CÍL AAK

umožnit jedincům se závažnými poruchami komunikačního procesu aktivní dorozumívání zapojení do života společnosti

CÍLOVÁ SKUPINA

Variabilita speciálních vzdělávacích potřeb

Variabilita věkových kategorií

Variabilita aplikovaných systémů

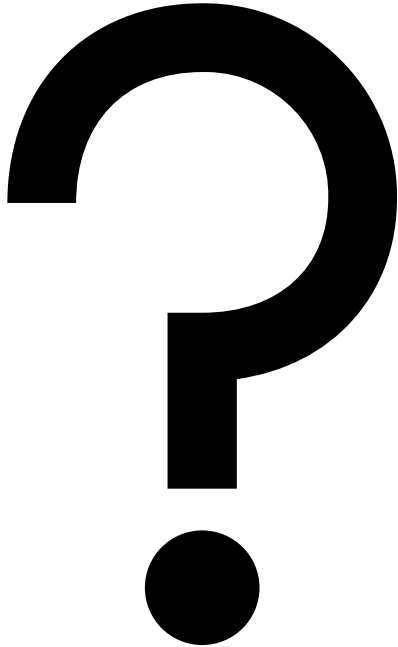
VÝHODY

- Spolupráce rukou a hlavy, rozvoj pravé i levé mozkové hemisféry
- Rozvoj vokalizace
- Motivace dětí
- Vzdělávání

NEVÝHODY

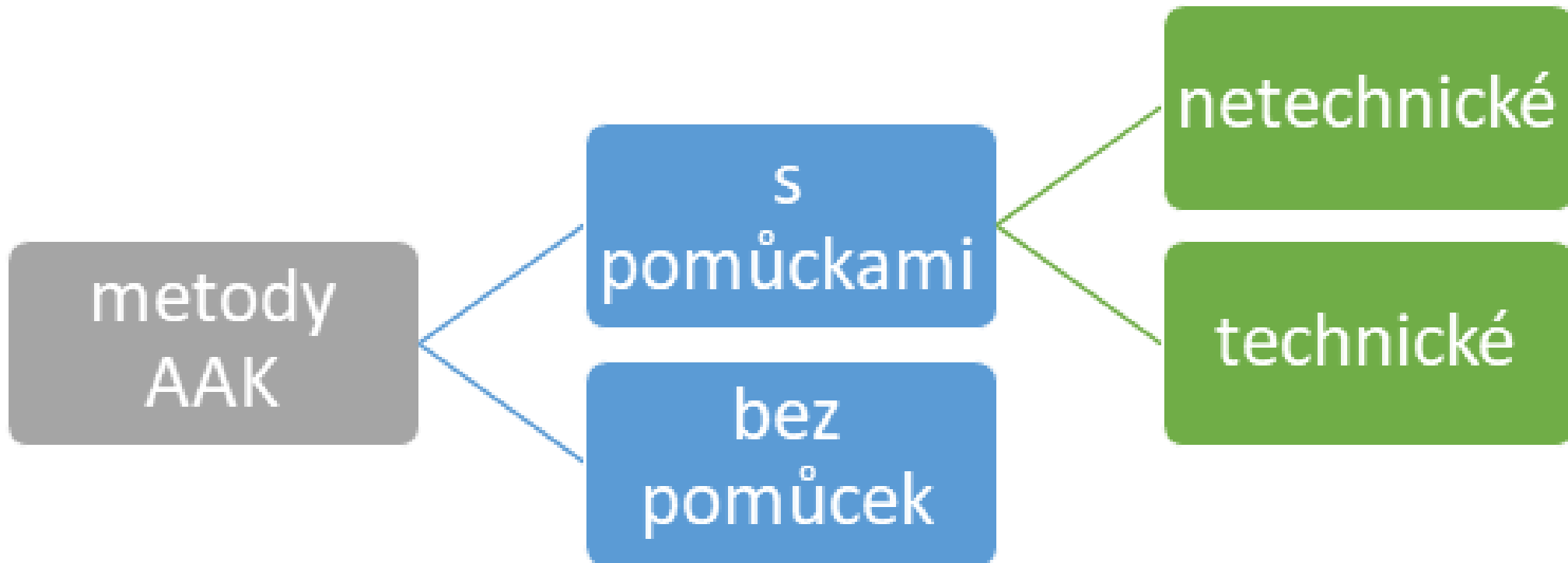
- Pomalejší způsob vyjadřování
- Menší slovní zásoba
- Musí se je učit klient i jeho okolí
- Pořizovací cena
- Péče o pomůcky
- Špatné pro dítě s vývojovým postižením – rodiče to berou tak, že jejich dítě nikdy nebude schopno komunikovat normálně
- U dospělých frustrace – např. po nehodě, tento styl je pomalejší, než na který byli dříve zvyklí

APLIKACE AAK

- Vrozená NKS
- Obtíže vývojového charakteru (PAS, mentální postižení, svalová dystrofie, mozková obrna)
- Specifika získaných obtíží (CMP (cévní mozková příhoda), Parkinson, Alzheimer, úrazy)
- **Limity KS**
- **Specifika základních komunikačních mechanismů**
- Produkce
 - Formální složka (spojena s výslovností, s motorickou stránkou)
 - Obsahová složka (informace, kterou chceme předat → myšlenka)
- Porozumění

DĚLENÍ SYSTÉMŮ AAK

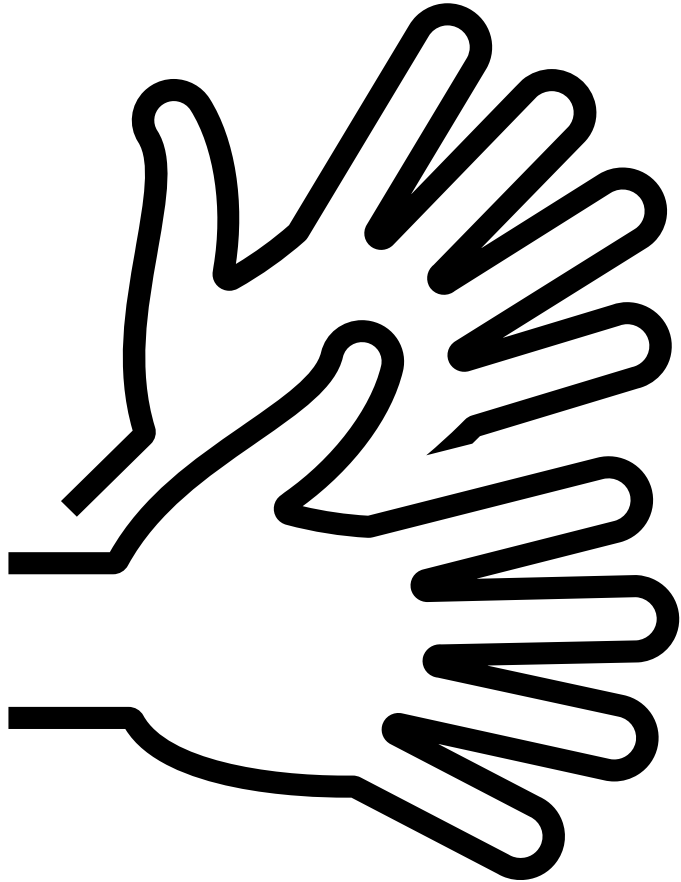

BEZ POMŮCEK

Vizuálně motorické systémy

- Makaton
- Znak do řeči
- Znakovaná čeština
- Znakový jazyk
- Pomocné artikulační znaky
- Tadoma (pro lidi s hluchoslepotou)
- Lormova abeceda (pro lidi s hluchoslepotou)
- Metoda Borel – Maissonny
- Cued speech

MAKATON

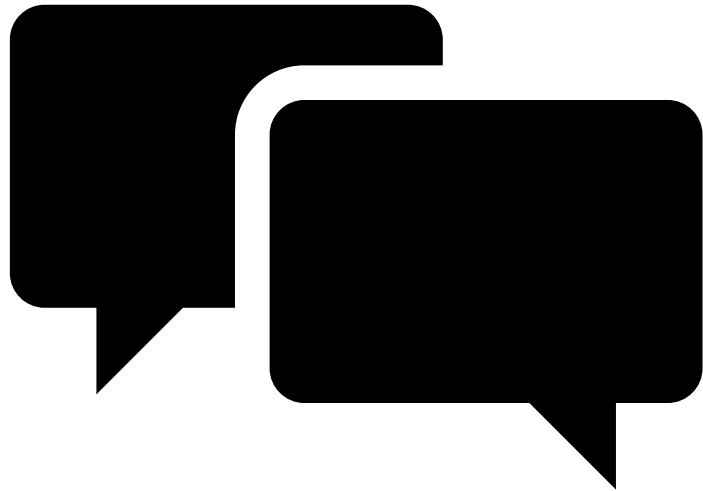
- www.makaton.org
- **M**argaret Walker – **K**athy Johnson – **T**ony Cornforth
- Jazykový program
- Systém manuálních znaků a symbolů
- Aided+ unaided
- Využívá se v kombinaci s mluvenou řečí
- Potenciál pro rozvoj čtenářských dovedností
- Znakování je doprovázeno mluvenou řečí
- Key-word approach
- Grammatical translation approach
- Slovník obsahuje 450 slov seřazených do 8 stupňů (podst. Jména, přídavná jména apod.)
- 9. Stupeň – návrh osobního seznamu slov – individuální potřeby a zájmy

ZNAKOVÝ JAZYK

- Dictio.info, Spread the sign
- znakový jazyk je plnohodnotný, přirozený komunikační systém, vytvářený pomocí specifických vizuálně pohybových prostředků:
 - tvary rukou
 - jejich pohyby
 - umístěním v prostoru
 - mimikou
 - pozicemi hlavy
 - horní částí trupu
- Vytvářel se spontánně v jednotlivých komunitách neslyšících a dále se rozvíjel
- Znakový jazyk není univerzální, v každé zemi se liší
- Uživatelé znakového jazyka jsou převážně lidé se sluchovým postižením, jejich rodina a přátelé. **Využívají ho i tlumočníci nebo lidé s poruchou řeči.**

Znakový jazyk x znakovaná čeština

Znakovaná čeština

- Jedná se o umělý posunkový kód, který byl uměle vytvořen, aby se slyšící lépe domluvili s neslyšícími
- Tento kód je zcela závislý na jazyku dané země, přejímá od něj gramatiku a hlavně stavbu věty.

Český znakový jazyk

- národní znakový jazyk, který je zcela nezávislý na jazyku dané země.
- Má vlastní gramatiku, syntax, slovní zásobu i neverbální složku jazyka
- To, co se nám může jevit jako grimasy a škleby, je pro neslyšící totéž, jako například pro nás změna přízvuku či tón hlasu

Znak do řeči

- je kompenzační prostředek, který je určený osobám s NKS
- použitím znaků pomáháme komunikovat formou založenou na řeči lidského těla, mimice a na přirozených znacích
- ZDŘ je doplňkem mluvené řeči, nikoliv její náhradou
- naším cílem není zvládnutí mnoha znaků, nýbrž celkový rozvoj komunikativních dovedností.
- znaky se během používání stávají nejen prostředkem komunikace, ale často i k pokrokem ve vývoji mluvené řeči
- Používáním znaků se prodlužuje i přirozené vývojové stádium řeči
- Matky na své děti spontánně znakují, např. pá, pá, ..., a to již od nejútlejšího věku dítěte

Cílová skupina?

Znakový
jazyk

Znakovaná
čeština

Znak do
řeči

POMOCNÉ ARTIKULAČNÍ ZNAKY

Obrázek 1 Pomocný artikulační znak P (Krahulcová, 2002, s. 236)

Obrázek 2 Pomocný artikulační znak M (Krahulcová, 2002, s. 237)

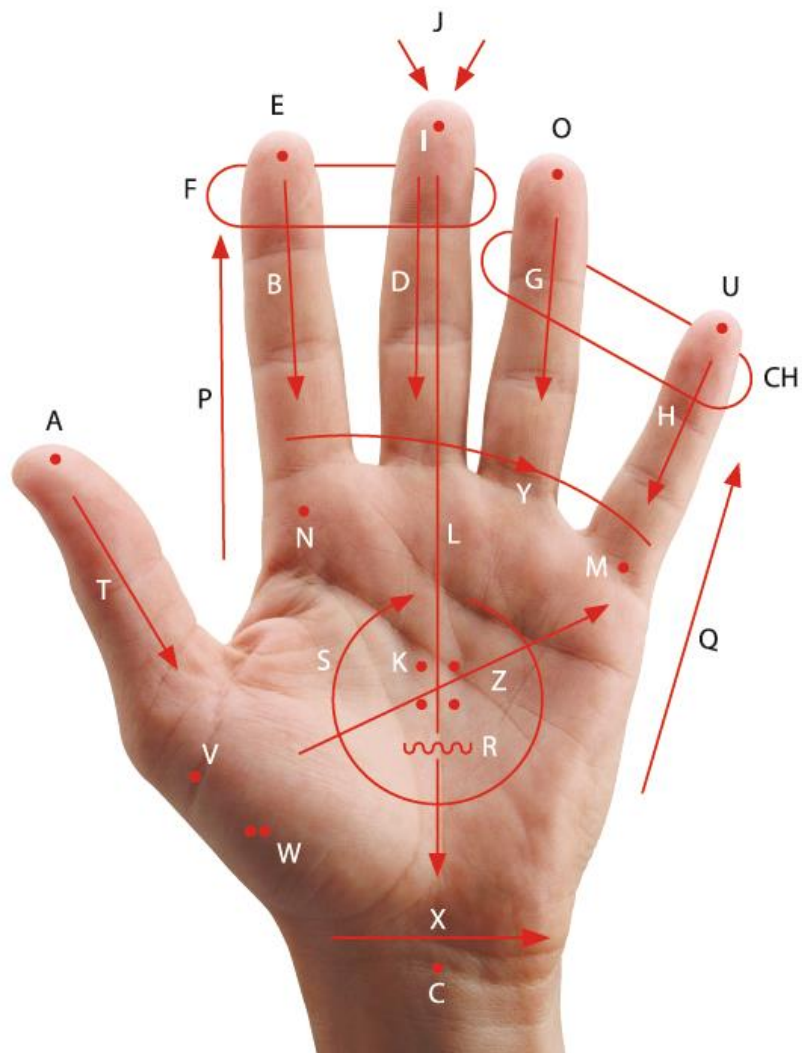
Obrázek 3 Pomocný artikulační znak I/Í (Krahulcová, 2002, s. 234)

Obrázek 4 Pomocný artikulační znak E/É (Krahulcová, 2002, s. 233)

- „Pomocné artikulační znaky jsou uměle vytvořeným systémem, který využívá jednu anebo více charakteristik hlásek – znělost, neznělost, nosovost, postavení jazyka.“ (Tarciová, 2005)
- Podpora správné artikulace hlásek
- Každá hláska mluveného jazyka má svůj pomocný artikulační znak
- PAZ x PRSTOVÁ ABECEDA --> zastupuje hlásky/fonémy x zastupuje písmena/grafémy

TADOMA

- Komunikace pomocí systému vibrační metody Tadoma spočívá v „hmatovém čtení mluvené řeči“.
- Ruka hluchoslepeho se dotýká obličeje a krku mluvící osoby tak, že se palcem dotýká rtů a vnímá i pohyby čelistí a jazyka
- Ostatní prsty odhmatávají vibrace na tvářích, čelistech a krku
- Někdy je také označována jako „taktilní odezírání“
- V případě, že hluchoslepý příjemce ovládá taktilní znakový jazyk, může jednou rukou odhmatávat znaky a druhou rukou současně vnímat pohyby rtů.

LORMOVA ABECEDA

- je doteková dlaňová abeceda, při které se ke komunikaci používá dlaňová strana nejlépe levé ruky (prsty jsou mírně napjaté a roztažené)
- Mluvčí vyznačuje jednotlivá písmena svým ukazováčkem dotykem do dlaně a na prsty ruky příjemce
- Každé písmeno abecedy má na dlani své jedinečné místo
- Mezera mezi slovy je vyjádřena pohlazením dlaně, omyl lehkým klepnutím do dlaně a konec věty dvojitým pohlazením
- V případě, že příjemce nerozumí, oznámí to sevřením dlaně v pěst.

METODA BOREL – MAISONY

- Zpočátku byl tento systém určen pro výuku artikulace a čtení dětí se sluchovým postižením
- Později se tento systém začal uplatňovat při vzdělávání dětí s dyslexií, rozštěpy patra apod
- Jeho používání v oblasti rozvoje řeči dětí s různým postižením je známé i dnes.
- Obsahuje vizuálně motorické znaky, které upozorňují na tvorbu jednotlivých hlásek
- Vycházejí například z místa artikulace, symbolizují tvar, pohyb artikulačního ústrojí nebo směr výdechového proudu.
- Tím, že jsou realizovány především v oblasti úst, také posilují odezírání, které děti s vývojovou dysfázií velice často užívají
- Oproti pomocným artikulačním znakům se však v tomto systému můžeme setkat s větší možností využití prostoru

CUED SPEECH

- Systém vytvořil Orin Cornett v 60. letech minulého století
- Má za úkol neslyšícím zpřístupnit mluvenou řeč
- Napomáhá odezírání za použití určitých tvarů ruky a jejich umístění na obličeji
- Systém využívá 8 tvarů ruky ve 4 polohách na obličeji, které spolu s pohyby úst pomáhají od sebe odlišit fonémy mluveného jazyka

FACILITOVANÁ KOMUNIKACE

- Termínem facilitovaná komunikace (facilitated communication) se označuje technika, která má usnadnit komunikaci osobám, které s mentálním postižením, autismem, mozkovou obrnou nebo jinou poruchou mozku.
- Komunikaci umožňuje přítomnost školené osoby, tzv. facilitátora.
- Ten má svou ruku položenou na ruce, zápěstí nebo předloktí nemocného, který pak sám na klávesnici počítače vytukává jednotlivá slova a vyjadřuje své myšlenky.
- NEVÝHODY?

ZNAK DO ŘEČI x ZNAKOVÝ JAZYK

- Oblečení
- Jídlo
- Škola
- Barvy
- Zvířata
- Příroda
- Přídavná jména (vlastnosti)
- Činnosti
- Doprava
- Čas

REFERENČNÍ PŘEDMĚTY

Fotografie

Obrázky

Piktogramy

A jak na to?

Případová studie

Jméno: Tobík

Věk: 3 roky (až 4,10)

PAS – F84.0 – Dětský autismus, opakovaně konstatováno klinickým psychologem – stále probíhají další diagnostická šetření, opožděný vývoj řeči

Analýza dokumentace: podpůrná opatření 4. stupně, individuální vzdělávací plán, asistent pedagoga (AP)

Případová studie

- Neverbální chlapec
- Nástup do MŠ ve 3 letech, AP
- Vlastní místnost viz foto
- Postupná adaptace v MŠ
 1. TÝDEN - 2-3 hodiny s maminkou
- Zážitkový deník - začátky pojmenování (Tobi, táta, kolo); "prostředek k utěšení/zklidnění" - stesk, první spaní...
- Opakování gest – velmi dobrá imitace – ty ty ty, jídlo, pití,
- Spolupráce - raná péče, SPC, klinický logoped

Případová studie – AAK

- Referenční předměty + kobercové obdelníky (umývárna, šatna...)
- Značka x fotografie --> zraková diferenciacce
- Zpočátku 5 referenčních předmětů - talířek, hrnek, rulička od toaletního papíru, štětec, bota
 - Dílek puzzle,
 - Nejdříve jako denní režim, po několika měsících vyjádření žádosti
 - Individuální práce vizualizována magnety = počet úkolů
- Možnost výběru - čaj x mléko, mandarinka x jablko
- Po 8 měsících vyměněno za fotografie, přidána vizualizace individuální práce – samostatná příprava aktivit

TECHNICKÉ POMŮCKY

- SYMWRITER - <https://www.youtube.com/watch?v=lzJg9HmZP-c>
- BOARDMAKER - <https://www.youtube.com/watch?v=ywMdqGQMisU>
- Ipad – aplikace – GRID3, SYMBOTALK, GO TALK NOW

TLAČÍTKOVÉ KOMUNIKÁTORY

VIDEOA

MAKATON - <https://www.youtube.com/watch?v=95rLAQDCbAU>

BOREL-MAISONNY - <https://www.youtube.com/watch?v=OPzBNDqym0k>

ZNAKOVÝ JAZYK x ZNAKOVANÁ ČEŠTINA - <https://www.youtube.com/watch?v=pXOYi9w6N24>

TADOMA - <https://www.youtube.com/watch?v=u7zLNBtHTdc>

CUED SPEECH - <https://www.youtube.com/watch?v=jn4e9V3oigs>